

**АКАДЕМІК НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
МИРОСЛАВ ІВАНОВИЧ ПАВЛЮК
(до 75-річчя від дня народження)**

Серед імен, які збагатили вітчизняну геологічну науку, почесне місце належить відомому українському вченому, академіку Національної академії наук України, доктору геолого-мінералогічних наук, професору, Заслуженому діячеві науки і техніки України, Лауреату Державної премії України та премії НАН України імені П. А. Тутковського, почесному розвіднику надр, директору Інституту геології і геохімії горючих копалин Національної академії наук України Мирославу Івановичу Павлюку.

Мирослав Павлюк народився 4 серпня 1943 р. у мальовничому подільському селі Летяче, що на Тернопільщині. Навчався спочатку в рідному селі, а згодом – у містечку Заліщики в середній школі ім. Осипа Маковея, де й одержав атестат зрілості (1959).

Стрімкі Дністрові кручі та каньйони, унікальні відслонення гірських порід, серед яких пройшло дитинство, викликали в юнака любов до рідної природи та визначили його майбутню долю – Мирослав вступає на геологічний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка. Роки навчання, а особливо тривалі виробничі практики в Казахстані, Забайкаллі і Магаданській області Росії, сформували геологічний світогляд та визначили напрям наукових зацікавлень майбутнього дослідника.

Після закінчення університету за спеціальністю «Геологія і розвідка родовищ корисних копалин» (1965) М. І. Павлюк отримав кваліфікацію інженера-геолога-розвідника. З того часу він – в Інституті геології і геохімії горючих копалин Національної академії наук України: протягом 1965–1970 рр. працював на посадах інженера, старшого інженера, молодшого наукового співробітника. Упродовж 1970–1973 рр. навчався в аспірантурі за спеціальністю «Геотектоніка» та проводив наукові дослідження під керівництвом видатного українського вченого геолога-нафтовика, академіка Григорія Назаровича Доленка, який мав величезний вплив на свого вихованця і фактично сформував його наукові уподобання.

1974 р. Мирослав Павлюк подає для розгляду у спеціалізовану вчену раду Інституту дисертацію «Особливості тектоніки Центрального Причорномор'я (у зв'язку з нафтогазоносністю)» за спеціальністю «Геотектоніка», за яку йому присуджено науковий ступінь кандидата геолого-мінералогічних наук. Для вирішення завдань дисертаційної роботи дослідник в умовах нафтогазоносних комплексів півдня України використав формаційний аналіз, який є одним з пріоритетних у сучасній геології. До речі: такий аналіз для висвітлення історії тектонічного розвитку і нафтогазоносності Причорноморсько-Кримської провінції було використано вперше. Відтоді геотектоніка – ця «філософія геології» – опиняється в колі постійних наукових зацікавлень М. І. Павлюка і визначає вектор його подальших геологічних досліджень. А південь України став для нього універсальною школою і як тектоніста, і як геолога-нафтовика. Саме в цьому регіоні тісно сплелися геологічні структури різного генетичного типу і геодинамічної історії – окраїни давніх платформ, молоді плити, релікти закриття океанічного простору Тетису – задугові басейни Паратетису, альпійські складчасті споруди. Такий багатогранний арсенал геоструктур – це дійсно унікальний зразок розвитку літосфери планети.

Упродовж 1974–1983 рр. М. І. Павлюк був ученим секретарем Інституту.

З 1985 р. науковець починає досліджувати геологічну будову та нафтогазоносність шельфів морів Північного Льодовитого океану, зокрема Баренцового і Карського. З його ініціативи в ІГГК створено лабораторію проблем нафтогазоносності акваторій, яку він і очолив (1987–1988). Співробітники лабораторії, за сприяння керівництва об'єднань «Арктикморнафтогазрозвідка», «Союзморгео» та Кольської філії АН СРСР, активно почали досліджувати тоді ще недостатньо вивчені шельфи арктичних морів. Мирослав Павлюк безпосередньо вивчає ділянки пошуково-розвідувального буріння як в акваторіях, так і на суші (о. Колгуєв, п-ів Варангер, Печерська плита). Результатом робіт, стало з'ясування будови літосфери та геодинамічного розвитку шельфів Баренцового та Карського морів, нафтогазогеологічне районування та виокремлення перспективних зон для пошуків родовищ вуглеводнів. Зокрема, спільно з доктором геолого-мінералогічних наук Г. Ю. Бойком було створено тривимірні моделі щільності літосфери акваторії Баренцового та Карського морів, встановлено будову астеносфери Карської синеклізи, визначено геодинамічні та генетичні критерії нафтогазоносності. Ці висвітлені в колективній монографії «Геодинамика и нефтегазоносность Арктики» (Москва, 1993) та численних статтях, а практичні рекомендації були використані при відкритті

гігантських родовищ газу та конденсату в арктичних акваторіях (Мурманське, Лудловське, Штокманівське, Ленінградське та ін.).

1988 р. М. І. Павлюк очолив відділ геології нафти і газу, яким керує донині.

1997 р. захистив дисертацію «Мезозой-кайнозойська еволюція і нафтогазоносність Азово-Чорноморського шельфу» на здобуття наукового ступеня доктора геолого-мінералогічних наук. Спираючись на результати новітніх геолого-геофізичних робіт та теоретичні досягнення нафтогазової геології, він довів, що формаційна послідовність мезо-кайнозойських комплексів Азово-Чорноморського шельфу на певних етапах є індикатором домінуючих геодинамічних зусиль розтягу чи стиску та ізостації; встановив, що локальна складчастість Азово-Чорноморського регіону має проміжний – між альпіно-типним та германотипним – характер, що зумовлено геодинамічними процесами та тектонічною компресією Євразійської і Африкано-Аравійської літосферних плит; розробив нову класифікацію типів локальних складок і пов'язаних з ними пасток нафти і газу, яка базується на геодинамічному принципі і дає змогу прогнозувати перспективні пастки вуглеводнів різних генетичних типів; побудував моделі Азово-Чорноморської та Баренцовоморської нафтогазоносних провінцій як структур периконтинентальних шельфів Східноєвропейської платформи.

1998 р. М. І. Павлюк призначений на посаду заступника директора ІГГК з наукової роботи, а 2000 р. очолює Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України.

2005 р. Мирославу Павлюку присвоєно вчене звання професора за спеціальністю «Геологія нафти і газу», 2006 р. обрано член-кореспондентом Національної академії наук України за спеціальністю «Геотектоніка», а 2018 р. академіком Національної академії наук України за спеціальністю «Геотектоніка нафтогазоносних провінцій».

Особливу увагу науковець приділяв дослідженням у галузі нафтогазоутворення і нафтогазоносності. Його теоретичні напрацювання стали надійним підґрунтям для вироблення науково-практичних рекомендацій щодо проведення пошуково-розвідувальних робіт у нафтогазоносних регіонах України та близького зарубіжжя. Впровадження цих рекомендацій у виробництво сприяло відкриттю низки нових вуглеводневих родовищ, зокрема в Причорноморсько-Кримській, Передкарпатській та Волино-Подільській нафтогазоносних областях, а також у межах периконтинентального Баренцовоморського та Карського шельфів.

Концептуальне відродження геологічної науки, що відбувається в останні десятиліття завдяки домінуванню нової глобальної тектоніки (тектоніки плит), спонукало дослідників до перегляду теоретичних проблем нафтогазової геології, а також переінтерпретації геолого-геофізичних матеріалів щодо будови та умов формування нафтогазоносних провінцій з позицій новітніх геодинамічних концепцій тектоніки літосферних плит. Вивчаючи проблему нафтогазоутворення і нафтогазонагромадження, М. І. Павлюк дослідив геодинамічні умови нафтогазоносних провінцій України, серед яких виділив регіони з субдукційним, рифтовим та депресійно-денудаційним режимами, що мають власні особливості розміщення родовищ; розглянув геофлюїодинамічні режими, тобто процеси переміщення речовини в надрах, і з огляду на

масштаби прояву і глибину охоплення запропонував розрізняти загальну (переміщення великих об'ємів розплавів, розчинів, гідротерм і газів у літосфері) та часткову (тепломасоперенос, рух підземних вод, міграція вуглеводнів в осадовому чохла) флюїдодинаміку (остання безпосередньо пов'язана з полями геодинамічних напружень у земній корі); визначив термобаричні умови і тріщинуватість порід як важливі чинники міграції й акумуляції нафти і газу; схарактеризував зони розущільнення різних рангів і систем, у яких відбувається суттєве перероблення порід під впливом глибинного флюїдного потоку і створюється надвисока проникність літосфери, що спричиняє інтенсивну дегазацію мантії та глибинні надходження магм, терм, еманцій з мантійних осередків їх утворення в осадову товщу седиментаційних басейнів. На цій підставі дійшов висновку, що в генерації вуглеводнів визначальною є глибинна флюїдна складова, а органічна речовина, яку вміщують породи осадового чохла, лише додає флюїдові штрихи для остаточного формування зовнішності («обличчя») нафти.

Дослідник також довів, що процес нафтогазоутворення відбувався в усі геологічні періоди, принаймні, неогеою, але наймасштабніше проявився в третинний час і триває дотепер. Враховуючи молодий вік більшості покладів вуглеводнів, він висловив думку, що для попереднього визначення перспектив нафтогазоносності досить з'ясувати особливості впливу геодинамічних чинників протягом неотектонічного і новітнього етапів розвитку потенційно нафтогазоносних територій, у чому й полягає велике практичне значення його наукових розробок.

У зв'язку з вичерпаністю основного фонду антиклінальних структур у нафтогазоносних провінціях України велика увага приділяється вивченню закономірностей просторового розташування пасток нафти і газу неантиклінального типу. Такі пастки прогнозуються в Дніпровсько-Донецькій западині, Передкарпатському прогині та на Волино-Подільській плиті. Колективом співробітників відділу нафти і газу на чолі з М. І. Павлюком виявлено перспективні резервуари нафти і газу неантиклінального типу на Волино-Подільській окраїні Східноєвропейської платформи. Виділено рифогенні морфоструктури в силурійських породах та стратиграфічно- і диз'юнктивно екрановані пастки в кембрійському комплексі відкладів.

Глибока ерудиція дозволила М. І. Павлюкові у межах відомих нафтогазоносних регіонів виокремити нові перспективні пошукові об'єкти та обґрунтувати доцільність проведення в їх межах комплексних досліджень. Це, насамперед, верхньопротерозойські і палеозойські нашарування, які беруть участь у будові фундаменту Передкарпатського прогину. Верхньопротерозойські утворення представлені глинисто-сланцевою формацією, що охоплює сяньську серію рифею. Учений довів, що поклади вуглеводнів у рифейських відкладах Передкарпаття можуть міститися в резервуарах, представлених складнобудованими породами-колекторами (тріщинними та кавернозними), які переважно поширені в межах ерозійних виступів та ємкостях, зв'язаних із ділянками тріщинуватості та розущільнення порід, приурочених до зон розломів і особливо їх перетинів. Перспективною в нафтогазоносному відношенні можна вважати і платформну формацію пізнього рифею (поліська серія), поширену на Волино-Подільській плиті. Аналіз геодина-

мічних критеріїв нафтогазоносності з урахуванням сучасних теоретичних уявлень про генезу та міграцію нафти дозволяє вважати палеозойський комплекс відкладів, який лежить в основі Передкарпатського прогину, окремим пошуковим об'єктом.

В Інституті геології і геохімії горючих копалин НАН України під керівництвом М. І. Павлюка створена наукова школа «Геодинаміка нафтогазоносних провінцій». Ученими школи відтворено головні етапи геотектонічного розвитку нафтогазоносних провінцій України, створено їх геодинамічні моделі та показано їхній вплив на нафтогазоносність в контексті зв'язку з новітньою геологічною парадигмою – тектонікою літосферних плит, що значно розширює термодинамічні умови можливого перетворення розсіяної органічної речовини в надрах і зближує альтернативні гіпотези генезису нафти («полігенез нафти»). Такий тектонічний підхід дозволив деталізувати перспективи та націлити пошуково-розвідувальні роботи на основі поглибленого аналізу новітніх та переінтерпретації раніше отриманих геологічних матеріалів, оцінити вуглеводневий потенціал надр України.

Учений заслужено користується великим авторитетом у геологічній спільноті України і світу. Дружні творчі стосунки поєднують дослідника з геологами багатьох країн – Польщі, Австрії, Словаччини, Китаю та ін. Зокрема, разом із польськими геологами (Польський геологічний інститут) він працює над спільною програмою з вивчення глибинної будови і нафтогазоносності Карпат та їх форланду.

М. І. Павлюку належить більше 300 наукових праць, опублікованих у вітчизняних та зарубіжних виданнях, у тому числі 18 монографій, у яких величезна частина роботи належить особисто йому, 19 авторських свідоцтв і патентів на винаходи.

Грунтовні монографії за участю ученого це: «Тектоніка і формації області зчленування Східно-Європейської платформи і Скіфської плити» (1978); «Фациальные особенности меловых отложений юга Украины» (1981); «Геологические формации нефтегазоносных провинций Украины» (1984); «Геология шельфа УССР» (1986); «Разломная тектоника и нефтегазоносность Украины» (1989); «Геодинамика и нефтегазоносность Арктики» (1993); Атлас родовищ нафти і газу України (1998); «Нафтогазоносність рифтогенів» (2004); «Карпатська нафтогазоносна провінція» (2004); «Панкардія: проблеми еволюції» (2004); «Геодинамічна еволюція та нафтогазоносність Азово-Чорноморського і Баренцовоморського периконтинентальних шельфів» (2014).

Мирослав Павлюк – організатор та активний учасник багатьох міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференцій, симпозіумів, конгресів, з'їздів, нарад, семінарів, урочистих академій, засідань та круглих столів, присвячених актуальним проблемам геологічної науки.

Згідно з Угодою про співробітництво між Китайською академією наук та Національною академією наук України 2010 року професор М. І. Павлюк прочитав співробітникам Інституту геології і палеонтології та студентам і науковцям Нанкінського національного університету цикл наукових доповідей на тему «Розвиток Карпатського регіону в структурі Панкардії».

2013 року у Варшаві учений брав участь у науковій програмі Міжнародної конференції «Сланцевий газ як енергетичний міст – від горючих копалин

до зеленої енергії» (“Shale Gas as a Bridge energy carrier from fossil fuels to green energy”), з доповіддю «Геологічні умови, екологічні ризики та проблеми видобування «сланцевого» газу в Україні».

5 липня 2017 року на Президії НАН України була заслухана наукова доповідь М. Павлюка «Геотектонічна еволюція і нафтогазоносний потенціал України». Доповідь отримала підтримку у виступах багатьох учених і була схвалена Постановою Президії Національної академії наук України від 05.07.2017 року.

Постійно дбаючи про наукову зміну, М. І. Павлюк приділяє велику увагу вихованню молодого покоління дослідників, підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації. Під його керівництвом захищено 6 кандидатських дисертацій.

М. І. Павлюк є не тільки директором Інституту, але й проводить значну науково-організаційну роботу – він є головою Наукової ради з проблеми «Геологія і геохімія горючих копалин» НАН України, головним редактором журналу «Геологія і геохімія горючих копалин», членом редколегії журналу «Геодинаміка» та міжнародного наукового журналу «Стратиграфія і седиментологія нафтогазоносних басейнів» (Азербайджан), головою спеціалізованої ради з захисту кандидатських дисертацій при ІГГК НАН України, членом спеціалізованої ради з захисту докторських та кандидатських дисертацій при ІГН НАН України, членом бюро Західного наукового центру НАН України та МОН України, членом Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (секція нафти і газу та раціонального природокористування), академіком Української нафтогазової академії (УНГА) та членом Президії УНГА, головою Українського національного комітету Карпато-Балканської геологічної асоціації, дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка.

Як вдячний учень і справжній патріот Інституту Мирослав Іванович подбав про добру і світлу пам'ять своїх попередників. Завдяки йому на фасаді корпусу ІГГК НАН України встановлено меморіальні дошки першому директору Інституту, відомому вітчизняному вченому геологу-нафтовику, академіку Володимирі Борисовичу Порфір'єву та українському вченому геологу-нафтовику, багатолітньому директору Інституту – академіку Григорію Назаровичу Доленку.

2004 року з нагоди 100-річчя від дня народження видатного геолога, академіка Олега Степановича Вялова на Личаківському цвинтарі на його могилі урочисто встановлено пам'ятник.

До 100-річчя від дня народження академіка Доленка Григорія Назаровича Інститут провів Міжнародну наукову конференцію «Геологія і геохімія горючих копалин». За зверненням і клопотанням Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України Львівська міська рада ухвалила присвоїти назву академіка Григорія Доленка безіменній вулиці біля ІГГК НАН України з метою вшанування видатного українського науковця (ухвала ЛМР 13-сесії 7-скликання № 3276 від 19.04.2018 р.).

Наукова діяльність М. Павлюка свідчить про нього як про різнобічного практика і, водночас, глибокого теоретика і організатора науки. Павлюк Мирослав Іванович своїми визначними науковими працями та видатними досягненнями в науково-технічній сфері на благо України збагатив геологічну науку, зробив вагомий внесок у розвиток вітчизняної нафтогазової геології

та геодинаміки, міжнародних наукових зв'язків, розбудову та зміцнення енергонезалежності країни, широко відомий своїми теоретичними і прикладними геологічними розробками.

За великі заслуги в розвитку геологічної науки і активну громадську діяльність академіка Мирослава Павлюка гідно оцінив уряд і Президент України – він заслужений діяч науки й техніки України (2008), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2009), лауреат премії НАН України імені П. А.Тутковського (2017); нагороджений медаллю «За працю і звитягу» (2003) та удостоєний ряду відзнак, серед яких «Почесний розвідник надр», медаль ім. В. І. Лучицького, Золотий нагрудний знак Спілки геологів України, почесні грамоти Верховної Ради України, Президії НАН України, Західного наукового центру НАН і МОН України, Львівської облдержадміністрації.

Мирослав Іванович Павлюк – не лише вимогливий і відповідальний керівник, – це людина сильної волі і кипучої енергії з добрим серцем і щирою душею, доброзичлива, толерантна, інтелігентна, дотепна і комунікабельна. Учений не замикається в професійній діяльності, а любить життя в усій його багатогранності – захоплюється мистецтвом, архітектурою, туризмом, плаванням. Та найбільшим захопленням є гірські лижі: він активний член Карпатського лещетарського клубу, переможець багатьох змагань.

Як справжній патріот Мирослав Павлюк розуміє, що сьогодні, як ніколи, необхідна висока патріотична самосвідомість, чітка громадянська позиція кожного українця, консолідація навколо ідеї незалежності. Лише національна гордість, згуртованість, наполеглива праця допоможуть нам долучитися до високорозвинутих країн світу. Всі свої сили учений віддає примноженню запасів горючих корисних копалин України, виборюючи її енергетичну незалежність. Як і належить справжньому дослідникові, він, сповнений цікавих ідей і творчих планів, перебуває в постійному пошуку і готовий перебороти всі труднощі на шляху до нових звершень.

*Колектив Інституту,
редакційна колегія журналу
«Геологія і геохімія горючих копалин»*